

batzuek, oso ortografia-batasunaren alde egon arren, oztopoak aurkitzen dituzte, Arantzazun gomendaturik izan ziran idazteko lege berrietara ohituzeko".

ETAPAKA BADA ERE, AURRERA!

Idazle guztiei beren egitekoa erraztea nahi zuten, beraz. Nola, ordea? Bada, honelaxe: "Billera haietako Agirietatik ateratzen danez, jarraikiko urratsen bidez (por etapas) egin diteke aldakuntza. Horrela mintzatu zan Mitxelena jauna eta hori bera egiztatzan du Villasanten Euskalzainburu jaunak, bere 'Hacia la lengua literaria común' deritzan txosten liburuxkan (62-65). Bestalde, Batzar bereko burutapenetan (lehenengoan, alegia) honela esaten da: ...1) Ortografiaren hortarako hautatu zen batzordeak adiarazi dituen puntu gehienak onartuak izan dira, ikusi dugunez; 2) -H- letraren hauziaz izan diran iriztiak entzun ondoan, erdibide bat aukeratu da hasteko.

Hori dala ta, zein izan diran puntu gehien horiek, xeheki adieraztea komeni litzake. Baina puntu horiek azaldu baino lehenago ere, 'Euskera' aldizkarian, 1968-ko XIII zenbakian, ezagutzera ematen diran erakaspenari jarraituaz, eztabaida aundienak sortzen dituzten auzierik dagozkien urrango urrats hauek eman ditezkeala, uste dute idazle batzuk.

Lehenengo urratsa. A) Praktikan kontrasta larririk sortzen ez duten eta, dirudenez, aho batez onartuak izan ziran ortografia legeak onartu.

B) Mitxelena jaunak, bustiak deritzaten otseri buruz dionaren arabera jardun. -ll- eta -ñ- letra horien aurretik, -i- letra sartu behar da, oraindik -ñ-ren ordez -n- letra eta -ll-ren ordez -l- idazten ezpada ere. Beraz, oraingoz, aurre-

■ 1972: liburuaren nazioarteko urtea

Joan Mari Torrealdai, 1972-II-6

Kulturaz oraindik erabat nagusitu ez den edozein herrik, bere liburugintzaren planteamendu bat egin nahi duenean, hiru liburu-sail jo behar ditu oinarritzat. Hiru liburumota hauek, Euskal Herrian ere beharrezkoak ikusten ditut. Lehendabizi, eskola-liburuak. Gure artean azken urteotan ikastolaren alde eginikako borroka ezaguturik, ez dugu denbora gehiago galdu behar herri baten hizkuntza eta kultura aurrera eramateko, eskola dela biderik aproposenetako bat azpimarkatu nahiz. Eskola, ikastola, erakunde errespetagarria da (baina ez dezagula ahaztu, errespetua eskatu ez baino irabazi egin behar dela, luzaro iraun dezan nahi badugu). Gure eskolan, testuak

falta dira, bai irakasleentzat bai ikasleentzat. Nik espontaneismoaren fruitu honetan ez dut gehiago sinesten. Arrisku handiegia da, etorkizunari buruz, eguneroko eskola-gaia sortu, asmatu eta eratu beharra irakasleari eskatzea. (...) Liburugintzaren bigarren beharra, haurrentzako eta gaztetxoentzako liburuak egitea da. (...) Hirugarren premia: hazientzako, nagusientzako, irakurgai orokorrez egindako liburuak. Herri bateko gizonek mila gustu diferente dute, mila zaletasun. Horiek denak kontuan edukitzekoak dira. Eta jendea irakurtzera jarri nahi badugu, jende horren zaletasun eta beharrikizun guzti horietaz liburuak sortu eta sortu egin behar ditugu (...)

rago jo nahi ez dutenek, -baiña-, -oillo- eta abar idatzi dezatela; jakina, izen propio eta deituraz landa. D) Lehengo urrats hontan Euskaltzaindiak prezeski gomendatzen duen vocal arteko -h- letra, ots, diptongorik osatzen (lotzen) ez dutenean, sartuko da".

Behin honaino iritsiak, agian euskaraz ez zitzaizela behar bezala ulertu eta, gaztelarazko azalpena jartzen zuten: "Se dará entrada a la -h- intervocálica en los casos explícitamente indicados por la Academia, es decir, en ruptura de diptongo -aho-, -ohe-, -ehun-...".

"H" hizkiarenak ez ziren hor amaitzen, baina. "-H- berari dagokionez, izen-ordekoen (pronombres demostrativos) -hau-, -hori-, -hura-... eta lekuadizkizun edo adverbioen asieran (-hemen-, -hor-, -hantze...) erabiliko da".

BIGARREN URRATSA

Honaino batasunaren bidetik jarraitu nahi zuen idazle ororentzako arauak. Segidan, gehiago ahalegindu nahi zutenentzakoak zetozen.

"Aurrera jarraitu nahi duten idazleek, -ñ- eta -ll- letren ordez, -n- eta -l- erabiliko dituzte, izen propio eta deituraz salbu: (Urruña, Bithiriñe, Gotañe, Peillen, Loroño, Uruñuela, Iruñe; bai eta irriño, amañi, nimiño, español, gallego...). Eta -H- letra sartu, hitz zenbaiten asieran ere; zuzen sartzeko 'Euskera'n argitaratu hiztegia eta ondoren argitaratu ditezkenak, idazleentzat baliagarri lirake. Hitz konpuestotan berriz, Villasante buruzagiak dio liburuxka horren 65 orrialdean: ...si los vocablos componentes se escriben separados, conservan la -h-, y pierden si se escriben juntos... (atzerri-otserri - Goierri)".

Lan kolektibo hura aurrera eramanez, ez zeukaten inorekin haserretzeko asmorik, baina badaezpada edo, ondoko oharra argitaratzen zuten: "Azalpen hau egitean ez dugu alde aurretik idazle bakoitzaren jokabidea ezertan epaitu nahi. Batek nahigo izango du bi urrats horiek batean egitea, beste batek berriz baliteke, bietatik bat ere egin nahi ez izatea. Dana dala, idazle norberaren ezein arau arrazoizko gabe jokatzetik, datorren erabateko anarkiari, ihes egingo lezaioke"

◆ PILAR IPARRAGIRRE

■ Irakurleak mintzo

I.G. 1972-II-6

Agur adiskide: Azkeneko Z. Argian, "Irakurleak mintzo" sailean, Z. A. izenpeturik "kronikatxo" bat azaldu da nire pentsakeratik oso urruti dagoena, "mistiko" samarra irudituz. Elizak, gerra ondoko aroan, izandu zuen babesa ez ahal da kaltegarri izandu? Denok oposizio bat behar degula sinistuta nago. Idazteko ohiturik ez dut eta bukatzera noa. Nere aholkua auxe da, jaramonik ez egitea.

Azken aldean sumatu dut Lete, Lekuonatarak eta zenbait idazle on falta direla "gure" astekarian